

Міністерство освіти і науки України Національний
університет «Острозька академія» Навчально-
науковий інститут права ім. І. Малиновського Кафедра
цивільно-правових дисциплін

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему:

Спрощене провадження у цивільному процесі України

Виконала студентка 6 курсу, групи МП-63

спеціальності 081 Право

Лозинська Марія Анатоліївна

Науковий керівник

кандидат юридичних наук, старший викладач

Шминдрук Ольга Федорівна

Рецензент

кандидат юридичних наук, старший викладач

Боржецька Наталія Леонідівна

Роботу допущено до захисту

на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін

(протокол №__ від «__» _____ 2020 р.)

Завідувач кафедри _____ Тетяна БЛАЩУК

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 СПРОЩЕНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЯК НОВЕЛА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ	
1.1. Поняття та зміст спрощеного позовного провадження у цивільному процесі України	7
1.2. Категорії справ, що підлягають розгляду у спрощеному провадженні.....	16
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕДУРИ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	24
2.1. Порядок та особливості розгляду справ в порядку спрощеного провадження	24
2.2. Проблеми застосування критеріїв визначення справ, що підлягають розгляду у спрощеному провадженні	30
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ....	35
3.1. Теоретичні та практичні проблеми спрощеного провадження у цивільному процесі України.....	35
3.2. Запровадження процедури спрощеного позовного провадження в Україні та процедура ESCP: порівняльно-правовий аналіз	42
ВИСНОВКИ	50

ВСТУП

Актуальність теми. Найважливішою гарантією дотримання суб'єктивних прав, свобод і законних інтересів є їх судовий захист, який згідно з Конституцією України гарантується кожному громадянину.

Активне використання права на судовий захист має наслідком зростання кількості судових справ, в тому числі тих, що розглядаються в порядку цивільного судочинства. У зв'язку з цим, особливої значущості набувають такі напрями розвитку сучасного цивільного процесуального права, як оптимізація, спрощення, прискорення судочинства, що сприяють підвищенню показника ефективності цивільного процесу. Їх результатом є виникнення та функціонування системи спрощених проваджень, які покликані суттєво спростити розгляд окремих категорій справ, сприяти їх розгляду в розумний строк та зменшити судові витрати настільки, наскільки це можливо.

Категорія «спрощене провадження» у вітчизняній науці цивільного процесуального права є малодослідженою. Значна кількість науковців-процесуалістів обмежилися вивченням спрощення (у контексті оптимізації) як напрямку удосконалення цивільної процесуальної форми, функціонуванням спрощених процедур на прикладі наказного провадження, заочного розгляду, а також їх удосконаленням.

При цьому, до цих пір не були встановлені підходи до розуміння сутності і природи спрощеного провадження та його співвідношення із загальною позовною формою захисту цивільних прав, свобод та інтересів тощо. Аналогічно, невирішеними залишаються практичні проблеми, пов'язані з удосконаленням чинних і запровадженням нових для цивільного судочинства України спрощених судових процедур. В сукупності вказані обставини зумовлюють актуальність цього дослідження.

Метою дослідження є аналіз сутності, змісту та значення спрощеного позовного провадження в цивільному процесі України в контексті

забезпечення його ефективного здійснення, пошуку оптимальних рішень для вдосконалення законодавства та практичного впровадження.

Визначена мета дослідження призвела до постановки та вирішення наступних завдань:

1. З'ясувати поняття, зміст та значення спрощеного позовного провадження у цивільному процесі України.
2. Визначити категорії справ, що підлягають розгляду у спрощеному провадженні.
3. Охарактеризувати порядок та особливості розгляду справ в порядку спрощеного провадження.
4. Проаналізувати проблеми застосування критеріїв визначення справ, що підлягають розгляду у спрощеному провадженні.
5. Дослідити теоретичні та практичні проблеми спрощеного провадження у цивільному процесі України.
6. Порівняти процесуальний інститут малозначних справ, який діє в Україні та процедуру розгляду дрібних позовів – ESCP, що існує в країнах ЄС.
7. Запропонувати напрями подальшого спрощення процедур у цивільному судочинстві України та вдосконалення законодавчого регулювання в цій сфері.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають з приводу розгляду судами справ за правилами цивільного судочинства у порядку спрощеного позовного провадження.

Предметом дослідження є спрощене позовне провадження у цивільному процесі України.

Стан розробки проблеми. Окремі аспекти спрощених судових процедур у цивільному судочинстві досліджували такі науковці, як: С. Бичкова, В. Бобрик, К. Брановицький, С. Васильєв, Ю. Грибанов, Н. Громошина, К. Гусаров, В. Комаров, С. Короєд, Д. Кримський, Д. Луспеник, Ю. Навроцька, П. Радченко, Н. Рассахатська, Н. Сакара, Т. Сахнова, Н.

Сивак, О. Слєпченко, В. Тертишніков, О. Угриновська, І. Удальцова, А. Ференс-Сороцький, С. Фурса, К. Царєгородцева, М. Штефан, В. Ярков та ін. Проте, в сучасних умовах реформування і вдосконалення процесуального законодавства України необхідно визначити найбільш ефективні напрями спрощення судових процедур у цивільному судочинстві України та запропонувати оптимальні механізми їх запровадження. І це ще раз підкреслює важливість та актуальність теми дослідження.

Джерела дослідження. Робота ґрунтується на правничому базисі, що об'єднує як національне українське, так і зарубіжне законодавство та складається з таких нормативно-правових актів як: Конституція України, Цивільний процесуальний кодекс України, Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», Закон України «Про судоустрій і статус суддів» та інші; рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи №R(81)7 щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя та №R(84)5 відносно принципів цивільного судочинства, спрямованих на удосконалення судової системи, в дослідженні враховано практику Європейського суду з прав людини у справах: «М.С. проти України», «Фрайдендер проти Франції», «Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal» та інші, рішення Верховного Суду та судів загальної юрисдикції, а також теоретичні розробки провідних фахівців в галузі права.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та приватно-наукові методи, що застосовуються при вивченні суспільних правових відносин. Для аналізу еволюції спрощеного провадження використано історично-порівняльний та логічний методи, а при зіставленні міжнародного досвіду впровадження та функціонування спрощеного позовного провадження з вітчизняним - порівняльно-правовий. При написанні роботи використаний метод аналізу за допомогою якого виділено ознаки спрощеного позовного провадження для їх окремого вивчення; з метою з'єднання отриманих при аналізі ознак у єдине ціле використано такий метод, як синтез. Задля пізнання сутності спрощеного позовного

провадження в системі цивільного процесуального права використано системний та структурно-функціональний методи. В процесі всього дослідження також застосовувались методи тлумачення правових норм, узагальнення юридичної практики та формально-юридичний метод.

Практичне значення роботи полягає в тому, що викладені в дослідженні висновки та пропозиції щодо подальшого вдосконалення законодавчого регулювання спрощеної процедури в цивільному судочинстві України можуть бути використані у науково-дослідницькій сфері при проведенні подальших розробок із зазначеної теми, у правотворчості, у правозастосовній діяльності, а також знайти своє застосування у навчальних курсах із правознавства.

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, основної частини, розділеної на три розділи, кожен із яких у свою чергу поділений на два підрозділи, висновків та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1

СПРОЩЕНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЯК НОВЕЛА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

1.1. Поняття та зміст спрощеного позовного провадження у цивільному процесі України

Спрощені механізми судового розгляду у цивільних справах виникли ще в Стародавньому Римі в міру того, як почали формуватися легісакційні, формулярні та екстраординарні процедури. У сучасній інтерпретації спрощені процедури цивільного судочинства набули нових характеристик. Їх правова природа така, що з урахуванням причин та умов, викладених в процесуальних правилах, оцінка відповідної категорії справ проводиться за особливими (трохи іншим) правилам, які передбачають:

- скорочені терміни розгляду справи;
- прийняття рішення суду в короткі терміни;
- відсутність певних механізмів оскарження остаточного судового рішення або спрощення самого механізму оскарження разом з іншими процедурами;
- швидке виконання судового рішення та ін¹.

С.О. Коройд зазначає, що, хоча в процесі реформи цивільного судочинства в країнах Європейського Союзу, розвитку спрощених процедур довгий час відводилася важлива роль, в Україні вони частково реалізовувалися лише на рівні інституту наказного провадження та заочного розгляду, які запроваджено положеннями ЦПК України 2004 року².

При цьому науковці із країн СНД вже давно визнавали, що ефективність наказного провадження могла б бути більшою, якщо поряд з наказним провадженням регламентувати інші види спрощеного

---

¹ Теоретические проблемы эффективности правосудия по гражданским делам : дис. . д-ра юрид. наук : 12.00.03 / А. В. Цихоцкий. - Новосибирск, 1998. - с. 229

² Коройд С.О. Процесуальні підстави застосування спрощеного позовного провадження за проектом нової редакції ЦПК України. Судова апеляція. 2017. № 2(47). С. 154

провадження. Адже чим коротший і простіший шлях від подачі позову до рішення суду, тим ефективнішим буде цивільний процес.

Вітчизняна доктрина передбачала і прискорювала введення спрощеного провадження в цивільному процесі ще кілька десятиліть тому. Такий триваючий процес реформування процесуального законодавства України сприяв тому, що в 2017 році в ЦПК України вперше були включені такі концептуальні категорії, як «малозначна справа», «малозначний спір». Вказані інститути належали до нової форми вирішення спорів у цивільному судочинстві - спрощеного судового розгляду, яке було новим для України, але доволі очікуваним.

До змін, внесених в процесуальне законодавство у 2017 році, до процедури спрощених проваджень відносили наказне провадження, інколи - заочний розгляд справи, що, як вважають ряд науковців, є невірним. На думку експертів, ефективність таких змін пояснюється тим, що цивільне судочинство має бути гнучким, тобто забезпечувати найбільш оптимальні способи досягнення ролі цивільного судочинства, зокрема, шляхом встановлення конкретних (спрощених) процедур для оцінки та розгляду певних категорій цивільних справ³.

Тому введення спрощеного провадження в цивільному судочинстві України слід розглядати як спосіб забезпечення доступу до правосуддя за рахунок скорочення судових витрат; гнучких процедур, що знижують формалізацію цивільного судочинства і як спосіб скорочення бюджетних витрат для забезпечення функціонування судової системи в Україні з незворотнім підвищенням ефективності судової системи⁴.

Цивільний процесуальний кодекс передбачає такі види проваджень як: позовне, наказне та окреме. Позовне провадження в свою чергу має дві форми: загальне позовне провадження та спрощене позовне провадження.

---

³ Ткачук О. Спрощене провадження - новела цивільного процесу: правова природа, ознаки, процедура. Право України. 2017. № 8. С. 47

⁴ Ткачук О. Спрощене провадження - новела цивільного процесу: правова природа, ознаки, процедура. Право України. 2017. № 8. С. 45

Розгляд справи в загальному позовному порядку передбачає проходження всіх етапів судового розгляду, передбачених Кодексом, а саме:

- подача позову до відповідного суду, який відповідає вимогам процесуального законодавства;
- вирішення питання про порушення справи (залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви, відмова у відкритті провадження);
- підготовче провадження, в ході якого учасники подають в суд заяви по суті справи, а також клопотання з процесуальних питань. В рамках попереднього слухання суд проводить підготовче засідання, де розглядаються клопотання учасників, приймаються рішення щодо участі третіх осіб, витребовуються докази, призначається експертиза та вирішуються інші процедурні питання. За результатами попереднього засідання суд вправі залишити позов без розгляду, закрити провадження у справі або закрити підготовче провадження та перейти до розгляду справи по суті. У разі визнання позову відповідачем, суд може під час підготовчого засідання прийняти рішення по суті спору;
- розгляд справи по суті;
- рішення суду (нова редакція Цивільного процесуального кодексу передбачає можливість в деяких випадках приймати рішення про судові витрати в окремому судовому засіданні після винесення рішення по суті)⁵.

Вказані стадії (етапи розгляду) цивільної справи наштовхують на думку про те, що на вирішення спору йдуть неймовірні затрати часу. Це не безпідставно, адже спори в цивільному судочинстві розглядаються роками або навіть десятиліттями.

Реформа 2017 року покликана, в першу чергу, змінити це та створити механізм вирішення спору в найкоротші терміни. Ефективність та дієвість, - такими гаслами можна описати прагнення законодавця зупинити цивільний

---

⁵ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

процес як такий⁶. Звичайно, спроби і напрями вдосконалення цивільного процесу під егідою спрощення деяких процедурних аспектів - явище не нове, в процесі людського розвитку воно зазнало істотних змін і взаємозв'язку.

При тому, що реальність судового захисту цивільних справ безпосередньо залежить від термінів: тривалі судові розгляди в умовах постійної інфляції роблять захист неефективним, а іноді формальним і непотрібним. Саме тому спрощене провадження має ряд переваг перед іншими, більш громіздкими і тривалими провадженнями⁷.

Таким чином, «спрощення» цивільного процесу означає прагнення спростити його структуру, звільнити процесуальну форму від непотрібних і складних елементів, полегшити розгляд справи, зробити його більш доступним.

Спрощення цивільного процесу можна розуміти по-різному. Перш за все, як загальне спрощення звичайного порядку захисту прав: зміна звичайної процесуальної форми шляхом звільнення її від непотрібних, складних, неефективних і невідповідних принципу пропорційності елементів (процесуальних дій, етапів, процедур і т.д.) або їх заміна новими дієвими елементами цивільного судочинства.

Спрощення також можна розуміти як напрям диверсифікації цивільного судочинства, що полягає у впровадженні незалежних процесів і процедур для певних категорій справ, які позбавлені непотрібних формальностей і не містять певних елементів процесуальної форми, характерних для звичайного захисту.

Нарешті, спрощення може проявлятися на рівні окремих процесуальних дій, якщо поряд із загальною процедурою розгляду справи на

---

⁶ Судова реформа в Україні: поточні результати та найближчі перспективи. Інформаційно-аналітичні матеріали. Київ: Центр Разумкова, 2013. с. 56

⁷ Майстренко Л. Спрощене позовне провадження в цивільному процесі: чи все так просто? Судебно-юридическая газета. 2018. URL : <https://sud.ua/ru/news/blog/116570-sproschene-pozovne-provazhennya-v-tsilivnomu-protsesi-chi-vsetak-prosto>

певних стадіях існують альтернативні можливості для тих чи інших процесуальних дій.

Складність визначення поняття «спрощений процес» пов'язана, перш за все, з наявністю значної кількості різнорідних процедур цивільного судочинства, які іноді мають реальну специфіку в національних правових системах.

У зв'язку з цим, характер спрощеного процесу і його зв'язок із загальною процедурою суперечливі в науці процесуального права.

Деякі вчені вважають, що спрощене провадження впливає з позовного і є додатковим до нього. Інші наполягають на тому, що в сучасних умовах необхідно говорити про деяку переорієнтацію в розумінні загальних і спрощених порядків. У той же час, інший підхід втілює сучасні тенденції функціонування спрощеного аналізу на рівні іноземного права. Зрештою, спрощені процедури зараз більш привабливі або (як в деяких країнах) є єдиним способом впоратися з більшістю справ.

Н.Ю. Сакара підкреслює, що спрощене провадження не має статусу незалежного. Це є наслідком диверсифікації цивільної процесуальної форми позовного провадження за рахунок виключення з неї певних судових процедур і процесуальних дій, а також закріплення факультативності деяких з них. Це не може розглядатися як додаткова процедура в порівнянні із позовним провадженням, тому що, хоча сторони можуть висловити свою думку, остаточне рішення про порядок, відповідно до якого буде проводитися розгляд, приймає суд⁸.

Ю.Ю. Грибанов розуміє під спрощеним судочинством особливу, специфічну форму вирішення цивільно-правових спорів у суді, що представляє собою сукупність цивільно-процесуальних правовідносин, в

---

⁸ Сакара Н.Ю. Спрощене позовне провадження як новела цивільного процесуального права. Проблеми цивільного права та процесу. Харків, 2018. URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/25_05_2018/pdf/62.pdf

основі складної природи яких - сукупність передумов матеріального і процесуального характеру⁹.

І.О. Ізарова, з іншого боку, пов'язує появу спрощеного судочинства в цивільному судочинстві з тим, що загальні принципи провадження включають принцип пропорційності, згідно з яким суд визначає в межах, встановлених цим Кодексом, процедуру забезпечення належного балансу між приватними і суспільними інтересами; особливості предмета спору; ціна позову; складність справи; цінність справи для сторін судового розгляду, час, необхідний для здійснення певних дій, розмір судових витрат, пов'язаних з відповідним розглядом і т. д.¹⁰.

Вчена пов'язує цю ідею з тим, що в багатьох країнах діють в основному аналогічні правила цивільного судочинства, зокрема у "Civil Procedure Rules" (1998 р.) зазначено: "Part 1, 1.1 (1) These Rules are a new procedural code with the overriding objective of enabling the court to deal with cases justly and at proportionate cost".

У науковій літературі існують різні погляди на саму сутність спрощеного провадження як такого, і різні спрощені судові процедури мають різні визначення.

Н.А. Громошина, порівнює «спрощення» і «спрощене провадження», визначає спрощення як модель здійснення правосуддя, яка при ідеальному функціонуванні в порівнянні зі звичайною (загальною, ординарною), а також ідеально функціонуючою моделлю допускає меншу кількість процесуальних

---

⁹ Грибанов Ю. Ю. Рассмотрение дел в порядке упрощенного производства в гражданском и арбитражном процессе: сравнительное исследование правовых систем России и Германии : дис. . канд. юрид. наук : 12.00.15 / Ю. Ю. Грибанов. - Кемерово, 2007. - 153 с.

¹⁰ Ізарова І.О. Спрощене позовне провадження цивільного судочинства: новела українського законодавства / І.О. Ізарова // Проблеми законодавчого регулювання порядку розробки та прийняття нормативно-правових актів: тези доповідей та повідомлень учасників III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 2-3 листопада 2017 року) / заг. ред. І.Д. Шутака. Харків: Право, 2017. С. 215.

дій, з меншими фінансовими втратами і більш швидким досягненням цілей правосуддя¹¹.

С.Я. Фурса прямо не висловлює своєї позиції з приводу взаємозв'язку досліджуваних понять, аналіз її коментарів дає зробити висновок, що «спрощення» і «спрощене провадження» - поняття різні, різнорідні. Вчена тому зазначає, що спрощення процедури розгляду цивільних справ часто буває штучним і не завжди виправданим¹².

А.П. Вершинін вважає, що спрощення розгляду може виражатися, зокрема в в підготовці до судового розгляду, в самому процесі, шляхом встановлення майнового ліміту для перегляду рішення суду у вищих судах¹³.

У судовій практиці мають місце випадки роз'єднання позовних вимог щодо рухомого і нерухомого майна в окремі справи в позовах про розподіл спільно набутого майна подружжям. Таке роз'єднання практикується судами з метою збільшення кількості розглянутих судових справ, однак негативно впливає на можливість укладення сторонами мирової угоди, взаємного врахування вимог, тощо.

О.Ю. Зуб пропонує розглядати спрощене виробництво в цивільному судочинстві як конкретну додаткову форму розгляду і вирішення цивільних справ, засновану на добровільному підході до його застосування, що характеризується скороченим набором процесуальних правил в порівнянні із загальною процедурою у цивільних справах і закінчується окремим рішенням¹⁴.

Досліджуючи тлумачення термінів «спрощення», «скорочення», «прискорення» у цивільному процесі України, О.Д. Шадловська прийшла до висновку, що «прискорення» означає, в першу чергу, скорочення

---

¹¹ Громошина Н. А. Дифференциация и унификация в гражданском судопроизводстве: автореф. дис. . д-ра юрид. наук: 12.00.15 / Н. А. Громошина. - Москва, 2010. - с.22

¹² Фурса С.Я., Фурса Є.І. Новітня концепція спрощеного провадження в цивільному процесі. Цивілістична процесуальна думка. 2017. № 1. С. 46

¹³ Васильев С.В. Порівняльний цивільний процес. Підручник. Київ: Алерта, 2015. С. 134

¹⁴ Зуб О.Ю. Спрощені провадження як модель цивільного судочинства. Проблеми законності. 2015. Вип. 131. С. 66.

процесуального строку розгляду справи в суді, а «скорочення» означає лише зменшення обсягу процесуальних дій, щоб спростити оцінку справи в суді, прискорити розгляд справи і зробити його найбільш простим і загальним способом його реалізації¹⁵.

Таке спрощення має два різних напрямки: перший - це спрощення законодавства, а друге - пошук нових форм, моделей правосуддя.

З урахуванням вищевикладеного можемо виділити кілька особливостей спрощеного судового розгляду:

а) похідний характер від позовного провадження. Це проявляється в тому, що спрощений судовий розгляд виходить із звичайної позовної форми і є його модифікацією;

б) наближення цивільної процесуальної форми, що полягає в заміні звичайної складної процесуальної форми на більш прості і «урізани» аналоги; в) більший рівень доступності судового розгляду в порівнянні зі звичайною формою захисту. З огляду на складові доступу до суду в контексті п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основних свобод, можна сказати, що це може проявлятися в більш низьких ставках судових витрат і відсутності обов'язкового професійного представництва, тобто надання людині можливості діяти без представника¹⁶.

г) обмеження або специфічна дія принципів цивільного судочинства. Таким чином, при розгляді справи в зазначеному порядку обмежується дія окремих принципів цивільного процесуального права (змагальності, диспозитивності, процесуальної рівності сторін).

г) дещо прискорений характер спрощеного провадження, що є наслідком впливу інших особливостей. У цьому аспекті слід зазначити, що існування спрощених процедур на рівні національних правопорядків не тягне

¹⁵Васильев С.В. Порівняльний цивільний процес. Підручник. Київ: Алерта, 2015. С. 137

¹⁶ Європейська конвенція з прав людини: проблеми національної імплементації (загальнотеоретичні аспекти): Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина: Видаються з 1997 року/ П.М. Рабінович, Н. М.Раданович ; Акад. прав. наук України, Наук.-дослід. ін-т держ. буд-ва та місц. самоврядування.- Л.: Астрон, 2002.- 192с.- (Серія І. Дослідження та реферати ; вип.4).

за собою порушення права на справедливий судовий розгляд, закріплене у п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод¹⁷.

Європейський суд з прав людини неодноразово підкреслював, що це право в цілому та окремі його складові не є абсолютними і можуть зазнавати обмежень, оскільки вони потребують регулювання державою, яка користується певною думкою з цього приводу (*Philis v. Greece*, no. 12750/87, 13780/88, 14003/88:59).

Більш того, пропозиції щодо його реалізації містяться в рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи державам-членам №R(81)7 про заходи щодо полегшення доступу до правосуддя¹⁸, №R(84)5 про принципи цивільного судочинства, спрямованих на поліпшення функціонування правосуддя, №R(86)12 про заходи щодо запобігання та зниження надмірної завантаженості судів¹⁹.

Варто зазначити, що спрощене позовне провадження займає дещо особливу нішу, що пов'язано з тим, що законодавець даючи главі Цивільного процесуального кодексу України, що регламентує розгляд справ у порядку спрощеного позовного провадження назву «Розгляд справ у порядку спрощеного провадження» виділив його в окремий вид судочинства, що безумовно суперечить його юридичній природі та загальній характеристиці. Ця невідповідність пов'язана з ненавмисним бажанням законодавця виділити спрощений загальний судовий розгляд як окремий вид судового розгляду, а з

---

¹⁷ Європейська конвенція з прав людини: проблеми національної імплементації (загальнотеоретичні аспекти): Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина: Видаються з 1997 року/ П.М. Рабінович, Н. М.Раданович ; Акад. прав. наук України, Наук.-дослід. ін-т держ. буд-ва та місц. самоврядування.- Л.: Астрон, 2002.- 192с.- (Серія І. Дослідження та реферати ; вип.4).

¹⁸ Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № R(81)7 щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя : Міжнародний документ від 14.05.1981 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_133.

¹⁹ Рекомендація № R (84)5 Комітету міністрів країнам-членам відносно принципів цивільного судочинства, спрямованих на удосконалення судової системи : Міжнародний документ від 28.02.1984 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_126.

тим, що ця категорія є новою, а конкретні механізми її впровадження на практиці мають детально та ретельно контролюватися.

Таким чином, запровадження спрощеного провадження є позитивним і, крім того, необхідним кроком, який відповідає світовим тенденціям у регулюванні зведених оглядів та процедур. Основним його завданням можна вважати своєчасний розгляд певних категорій цивільних справ, встановлених законом або переданих їм судом, без обов'язкового представництва адвокатом, по можливості без повідомлення сторін, особливо без виклику свідків у справі, з метою швидкого вирішення спору.

1.2. Категорії справ, що підлягають розгляду у спрощеному провадженні

Законодавець визначив категорії справ, за якими справа буде обов'язково розглядатися в спрощеному порядку, а які не можуть бути розглянуті в спрощеному порядку. Так, згідно з ч. 1 ст. 274 ЦПК України в порядку спрощеного розгляду позовних справ розглядаються: малозначні справи; ті, що виникають із трудових відносин; про надання судом дозволу на тимчасовий виїзд дитини з України батькові, який проживає окремо від дитини, яка не має заборгованості по аліментах і якій інший з батьків відмовив нотаріально посвідчити такий виїзд²⁰.

Слід зазначити, що третя категорія справ стала доповненням до ст. 274 ЦПК України у зв'язку прийняттям Верховною Радою Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання»²¹.

---

²⁰ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

²¹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання: Закон України від 3 липня 2018 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>.

Згідно практики ЄСПЛ, при всіх рішеннях, що стосуються дитини, її інтереси є першорядними. При визначенні інтересів дитини слід враховувати наступні фактори: підтримка стосунків дитини з родиною (крім випадків, якщо сім'я непридатна) та забезпечення розвитку та безпеки дитини в безпечному, стабільному середовищі (справа «М.С. проти України»)²².

Відтак, інтереси дитини вимагають не тільки особливої уваги, але і швидкого захисту в порівнянні з іншими категоріями справ, тому будь-яке зволікання в таких випадках (особливо при наявності гострого конфлікту між батьками дитини) може мати негативні наслідки.²³

З огляду на вищезазначене, справи, що підлягають розгляду в спрощеному позовному провадженні, можуть бути диференційовані наступним чином:

1) справи, які суд повинен розглядати в спрощеному позовному порядку;

2) справи, за якими суд на свій розсуд, при наявності відповідного клопотання позивача, приймає рішення про розгляд справи в рамках спрощеного позовного провадження.

Варто зазначити, що законодавча позиція щодо імперативного визначення категорій справ, які розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження, має значні недоліки, її реалізація є недосяжною в певних випадках на практиці.²⁴ Зокрема, обгрунтовуючи розмір ціни позову, яку український законодавець використовував для віднесення справи до малозначної, і враховуючи, що це спрощений порядок врегулювання претензій, доцільно проаналізувати розмір витрат в законодавстві деяких зарубіжних країн.

---

²² Рішення Європейського суду з прав людини у справі «М.С. проти України» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/SOO00995>

²³ Сахнова Т. В. Процедуры в гражданском процессе (Nota bene к будущему) / Т. В. Сахнова // Арбитражный и гражданский процесс. - 2009. - № 2. - С.28.

²⁴ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

Наприклад, відповідно до Цивільного процесуального кодексу Німеччини, справи з позовом про відшкодування шкоди до 600 євро розглядаються в спрощеному порядку, в Австрії - до 15 000 євро, в Польщі - до 20 000 000 злотих (до 5 000 євро), в Італії - до 5 000 євро, у Франції - 3 800 євро, в Греції – 1 500 євро, в Англії - 10 000 фунтів стерлінгів. У Нідерландах внутрішні «дрібні претензії» на суму до 25 000 євро підлягають невідкладному розгляду²⁵.

Порівнюючи розмір ціни позову в спрощеній процедурі цивільного провадження в Україні із зарубіжними країнами (де процесуальні фільтри ціни позову складають, як правило, від 2 000 євро), враховуючи фінансовий стан сторін, мінімальну заробітну плату та платоспроможність населення в Україні, постає питання доцільності розгляду справи з ціною позову до 960 500 гривень, еквівалентною 29 106 євро, в порядку спрощеного позовного провадження. Відповідно до нещодавніх змін у цивільному процесі, чи зберігатимуться на практиці принципи пропорційності, непослідовності та розсудливості сторін?

Зі сказаного у ст. 19 ЦПК України випливає, що лише суд на власний розсуд за чітко невстановленими критеріями, за винятком ціни позову, обирає процес судочинства, позбавляючи сторони права самостійно обирати процедуру і тим більше права на оскарження в касаційній інстанції.²⁶ Варто зазначити, що різницю між загальною процедурою розгляду справ та спрощеною процедурою для невеликих сум (малозначні справи) можна пояснити з точки зору принципу пропорційності.

Однак, було б неправильно припускати, що малозначні справи є менш важливими, з огляду на вартість позову. Спрощена процедура служить для

---

²⁵ Ярошенко І. Малозначні спори: окремі аспекти тлумачення поняття Малозначні спори: європейський та український досвід вирішення : збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23-24 листопада 2018 р.). Київ : Дакор, 2018. С. 217-221.

²⁶ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

полегшення здійснення та визнання прав і обов'язків, а сама національна практика відрізняється з точки зору витрат, які слід вважати незначними. Загалом, виходячи з рівня добробуту переважної більшості громадян, вимога про 100 прожиткових мінімумів для працездатних та навіть понад 500 для них навряд чи незначна. Для суду, який розглядає десятки тисяч справ на рік, одна справа є статистичною одиницею, а для сторін навіть справа про розлучення є надзвичайно важливою.

Крім того, визначення малозначності справи виключно за ціною позову є спірним, оскільки ціна позову не свідчить про простий спосіб захисту, невеликий обсяг доказового матеріалу та можливість установаження всіх обставин справи в скорочені строки.

Ще одна неоднозначна категорія справ, яку законодавець відносить до досліджуваних в спрощеному порядку, - це справи, що виникають у зв'язку з трудовими відносинами. Їх слід розглядати виключно у спрощеному порядку, що з одного боку, є цілком виправданим, адже трудові спори за своєю природою повинні вирішуватися швидко, виходячи з того, що людина втрачає гроші в результаті звільнення (справа «Фрайдлендер проти Франції»)²⁷.

Однак, з іншого боку, ця ситуація не враховує той факт, що право на працю є невід'ємним природним правом людини і, відповідно, судовий захист повинен бути найбільш ефективним. У трудових справах зазвичай є кілька претензій, велика кількість доказів та свідки, потреба в допиті яких надзвичайно важлива. Тому, як правило, справа, яку треба розглянути протягом 60 днів, закінчується набагато пізніше. Мета скороченого розгляду у такому випадку є недосяжною²⁸.

---

²⁷Рішення Європейського суду з прав людини у справі "Фрайдлендер проти Франції"
[Електронний ресурс]. - Режим доступу:
http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO2392.html

²⁸ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

Наприклад, Залізничний районний суд м. Львова 11 квітня 2018 року відкрив провадження у справі №462/2063/18 за позовом ОСОБА_1 до Комунальної 3-ї стоматологічної поліклініки м. Львова про стягнення заробітної плати. Рішення суду в цій справі прийнято 26 жовтня 2018 року, що явно перевищує строк розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження.

Беручи до уваги наведені вище обґрунтування, законодавцю необхідно надати суду право визначати, чи може, з огляду на всі обставини, справа де сума позову не перевищує ста прожиткових мінімумів для працездатних осіб або справа, що виникла з трудових відносин бути вирішена в порядку спрощеного провадження. Це зумовлено тим, що такі справи не завжди можна розглянути в більш короткі терміни, при відсутності стадії підготовчого провадження і при обмежених діях окремих процесуальних інститутів.

Вартість позову, в якості критерію з урахуванням наступних положень цієї статті, не може перевищувати п'ятисоткратний розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, в іншому випадку справа може бути розглянута тільки за правилами загального позовного процесу. А якщо сума позову не перевищує стократного розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, справу слід розглядати за правилами спрощеного розгляду.

З цього можна зробити висновок, що справи, в яких сума позову становить від ста до п'ятисот прожиткових мінімумів для працездатних осіб, можуть, але не повинні розглядатися в спрощеному позовному порядку. Всі інші критерії є оціночними поняттями, і законодавець дає суду можливість дати їм визначення в конкретному випадку.

ЦПК України передбачає, що відповідно до ч. 2 ст. 274: «будь-яка справа, що підпадає під юрисдикцію суду, може бути розглянута у короткому

провадженні, за винятком випадків, передбачених частиною четвертою цієї статті»²⁹.

Так, у ч. 3 ст. 274 ЦПК України, існує 8 критеріїв, що дозволяють суду кваліфікувати справу як незначну:

- 1) категорія та складність справи;
- 2) кількість сторін та інших учасників справи;
- 3) обраний позивачем спосіб захисту;
- 4) вартість позову;
- 5) чи має розгляд справи значний суспільний інтерес;
- 6) значення справи для сторін;
- 7) висновок сторін щодо необхідності розгляду справи за правилами скороченого провадження чи має розгляд справи значний суспільний інтерес;
- 8) обсяг та характер доказів у справі, включаючи те, чи призначати експерта у справі, викликати свідків тощо³⁰.

Як уже йшла мова раніше, головною ознакою того, що справа буде розглядатися в порядку спрощеного провадження, є її малозначність. У цьому випадку термін «малозначні справи» слід розуміти виключно як юридичну категорію, а не розглядати його з точки зору значення справи для сторін чи суду.

Так, у 2016 році, із запровадженням судової реформи, у ст. 131-2 Конституції України вперше з'явився термін «малозначні спори»³¹. Водночас ЦПК України не містив визначення поняття «малозначні справи». Тут варто згадати думку І.О. Ізарової, яка зазначає, що «використаний термін «малозначні» є доволі складним для розуміння, оскільки, значення та важливість справи для заявника не залежить від її вартості або складності

²⁹ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

³⁰ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

³¹ Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

провадження, тому не доцільно ділити спори на значні та малозначні у прямому сенсі»³². Із зазначеним твердженням важко не погодитись, адже для кожної особи всі справи, що стосуються неї є значущими.

Однак, із набранням чинності новим ЦПК України, термін «малозначні справи» став правовою категорією, яка сьогодні застосовується відповідно до правових критеріїв. Відтак, рішення суду з питань, пов'язаних із віднесенням справи до категорії малозначності, забезпечує широкий розсуд суду.

Важливо, що малозначні справи та справи з трудових відносин розглядаються за спрощеною процедурою імперативно. Інші справи, які суд може кваліфікувати як малозначні, розглядаються за спрощеною процедурою лише на вимогу позивача. Прохання позивача про розгляд справи у спрощеному процесі позову подається в письмовій формі одночасно з поданням позовної заяви або може міститися в ній³³.

Важливо, що якщо під час спрощеного розгляду подано зустрічний позов, суд відповідно до ст. 193 ЦПК України вирішує питання щодо передачі справи для розгляду відповідно до правил загального позовного процесу³⁴.

Відповідно до п. 7 ч. 3 ст. 376 Цивільного процесуального кодексу України, якщо суд розглядав справу в порядку скороченого провадження, на яку поширювалися норми загального процесуального процесу, це вважається

---

³² Ізарова І.О. Спрощене позовне провадження цивільного судочинства: новела українського законодавства / І.О. Ізарова // Проблеми законодавчого регулювання порядку розробки та прийняття нормативно-правових актів: тези доповідей та повідомлень учасників III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 2-3 листопада 2017 року) / заг. ред. І.Д. Шутака. Харків: Право, 2017. С. 217.

³³ Ткачук О. Сучасні проблеми і напрямки спрощення судових процедур у цивільному судочинстві України. Підприємство, господарство і право. 2016. № 5. С. 23

³⁴ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

порушенням процесуального законодавства та є обов'язковою підставою для скасування попереднього рішення суду та безпосередньо прийняття нового³⁵.

Так, законодавець фактично використовує диспозитивний принцип кваліфікації судом справ як малозначних. При цьому суд, вирішуючи питання про передачу справи, яка може бути розглянута в порядку спрощеного провадження, має досить широкі дискреційні повноваження.

Отже, спрощений судовий процес створює всі необхідні умови для дотримання розумних строків провадження у справі, що звільняють сторони справи від зайвого формалізму і непотрібних судових розглядів. Більшість категорій справ, які підлягають розгляду в спрощеному порядку згідно з цивільним процесуальним законодавством України, дійсно потребують оперативного вирішення. Однак, питання про критерії визначення незначності справ, зокрема про ціну позову, поріг якої вітчизняний законодавець встановив на величезному рівні (без урахування соціально-економічного рівня розвитку нашої країни) залишається невирішеним.

---

³⁵ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕДУРИ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

2.1. Порядок та особливості розгляду справ в порядку спрощеного провадження

Питання про розгляд справи у спрощеному провадженні суддя вирішує безпосередньо на стадії відкриття провадження у справі. За якими правилами позовного провадження буде розглядатися справа, суд безпосередньо повинен зазначити в ухвалі (п. 4 ч. 2 ст. 187 ЦПК України).

При тому, в ухвалі Верховного Суду у складі судді Касаційного цивільного суду від 03.10.2019 у справі №127/19069/17 зазначається про те, що справи, визначені ч. 6 ст. 19 ЦПК України є малозначними в силу властивостей, притаманних такій справі, виходячи з ціни пред'явленого позову та його предмета, без необхідності ухвалення окремого судового рішення щодо віднесення зазначеної справи до відповідної категорії.

Розглянувши заяву позивача, суд може, беручи до уваги конкретні обставини справи:

- 1) задовольнити таку заяву та встановити строк для подання відповідачем заперечення проти розгляду справи у спрощеному провадженні;
- 2) відмовити у задоволенні клопотання та постановити про розгляд справи відповідно до правил загального позовного провадження³⁶.

Якщо в термін, встановлений судом, відповідач подає заяву з запереченнями проти розгляду в спрощеному порядку, суд приймає рішення, в залежності від обґрунтованості заперечень відповідача:

- залишити заяву без задоволення;

---

³⁶ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

- розгляд справи провести за правилами загального позовного порядку³⁷.

Якщо відповідач не надасть такі заперечення у встановлений судом строк, він має право ініціювати перехід до справи в загальному позовному порядку тільки в тому випадку, якщо доведе, що він пропустив цей термін з поважних причин.

Згідно з п. 7 ч. 3 ст. 376 ЦПК України, якщо суд розглядає у спрощеному провадженні справу, яка повинна була розглядатися за правилами загального позовного провадження, це вважається порушенням процесуального законодавства і є обов'язковою підставою для скасування рішення суду першої інстанції і постановлення нового рішення³⁸. У зв'язку з цим надзвичайно важливим є питання про вибір порядку розгляду справи.

Важливою особливістю спрощеного провадження також є те, що відповідно до частини ч. 3 ст. 389 ЦПК не підлягають касаційній скарзі рішення судів у малозначних справах. Виняток становлять лише випадки, передбачені законодавством³⁹.

Якщо суд приймає рішення розглянути справу в спрощеному порядку, але згодом приймає рішення про розгляд справи відповідно до правил загального позовного провадження, розгляд починається на стадії відкриття провадження.

Наприклад, ухвалою Оболонського районного суду м. Києва від 11.09.2018 у цивільній справі за позовом Б. до С. про стягнення аліментів відкрито спрощене позовне провадження (справа №756/3133/18; провадження №2/756/3365/18).

---

³⁷ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

³⁸ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

³⁹ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

Позивач звернувся до суду з позовом, в якому просив стягнути аліменти з відповідача на користь позивача на утримання доньки у розмірі 1/3 частки від усіх видів заробітку, мотивуючи свої вимоги тим, що добровільно не вдалось домовитись про утримання дитини. Однак, в подальшому суд, своєю ухвалою від 23 травня 2018 року з мотивів повного та всебічного розгляду вказаної справи по суті, для повного з'ясування усіх обставин, об'єктивної та належної оцінки доказів, дійшов висновку, що вказана цивільна справа підлягає розгляду у порядку загального позовного провадження.

Однак, варто зазначити, що зворотнього переходу не існує, якщо суд починає розглядати справу в загальному позовному провадженні, то вирішити про перехід до спрощеного провадження ніяким чином не можливо.

Розгляд справи по суті в спрощеному порядку безпосередньо розпочинається з відкриття першого засідання. Якщо судове засідання не проводиться для розгляду справи в рамках спрощеного позовного провадження, процесуальні дії, термін яких відповідно обмежений першим судовим засіданням у справі, можуть бути проведені протягом тридцяти днів з дня відкриття провадження⁴⁰.

Перше судове засідання у справі має відбутися не пізніше тридцяти днів з дня відкриття провадження. На прохання сторони суд може відкласти розгляд справи, щоб надати додатковий час для відповіді на відзив або заперечення, якщо вони не були подані до початку першого слухання справи з поважних причин.

Відтак, однією з особливостей спрощеного провадження є те, що суд вирішує справу в розумні терміни, але не довше ніж шістдесят днів з дати початку розгляду.

---

⁴⁰ Актуальні питання цивільного судочинства у світлі судової реформи в Україні: монографія / С. В. Ківалов, Н. Ю. Голубева, І. В. Андронов та ін.; за заг. ред. Н. Ю. Голубевої. Одеса: Юридична література, 2017.с. 115

Суд розглядає справу в спрощеному позовному порядку, без повідомлення сторін по наявних матеріалах справи, якщо жодна зі сторін не просила інше. На прохання однієї зі сторін або за власною ініціативою суд розглядає справу з повідомленням (викликом) сторін⁴¹. Клопотання про розгляд справи в суді з повідомленням сторін має бути подано відповідачем в строк подачі відзиву, а позивачем - разом з позовом або не пізніше п'яти днів з дня отримання відзиву.

Тут варто звернути увагу на такий процесуальний момент, коли суд своїм рішенням призначає справу до розгляду в спрощеному позовному порядку без повідомлення сторін, а потім робить висновок про те, що справа має бути передана до розгляду в спрощеному порядку з повідомленням сторін.

У разі віднесення справ до незначних, суб'єктивний фактор відіграє важливу роль через вартість позову в розмірі від 100 до 500 прожиткового мінімуму для працездатних осіб (абзац 2 частини 6 статті 19 ЦПК України) та через те, що судді можуть бути зацікавлені в скороченні потоку справ, що певним чином порушує право сторін довести до суду свою правову позицію, взявши безпосередню участь в слуханні. Це пов'язано з тим, що відповідно до ч. 6 ст. 279 ЦПК України спрощене провадження може проводитися з повідомленням сторін або без такого, що також може порушити принцип публічності та гласності розгляду справи.

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) визначає право на усне слухання як частину публічного слухання та передбачає право представляти свою справу в суді і визначає право на усне слухання як один з елементів

---

⁴¹ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

загальної рівності сторін (справа Рамос Нунес де Карвальо і Са проти Португалії)⁴².

Також ЄСПЛ заявив, що принцип рівності передбачає, що кожній стороні повинна бути надана можливість коментувати докази, подані іншою стороною, оскільки це порушує питання про довіру сторін до відправлення правосуддя на основі знань, що у них була можливість висловити свою думку щодо кожного документа справи (справа «Печенізький та інші проти України»)⁴³. Справедливість була б більш явною, якби сторона мала право особисто пояснювати ситуацію в суді (справа «Гьоч проти Турції»)⁴⁴.

У той же час ЄСПЛ у своїй практиці підкреслює характер обставин, які можуть виправдати відмову в усному слуханні справи. Такі обставини:

1) якщо немає питань щодо достовірності фактів, які потребують розгляду справи, і суди можуть ухвалити справедливе і розумне рішення у справі на підставі письмових матеріалів справи (*Usila v. Finland*)⁴⁵;

2) якщо справа стосується виключно правових питань (зокрема, це стосується Касаційного суду) (справа Мехмет Емін Шимшек проти Туреччини)⁴⁶. Тут слід зазначити, що якби повноваження (компетенція) суду були обмежені не тільки правовими питаннями, а й оцінкою того, чи були певні факти правильно встановлені державним органом (справа Малхаус проти Чеської Республіки)⁴⁷;

⁴² Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal" on November 6, 2018 (Applications № 55391/13, 57728/13, 74041/13). URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187507>

⁴³ Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Pechenizkyu and Others v. Ukraine" on November 8, 2018 (Application № 63510/11). URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187394>

⁴⁴ Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Göç v. Turkey" on July 11, 2002 (Application № 36590/97). URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60597>

⁴⁵ Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Jussila v. Finland" on November 23, 2006 (Application № 73053/01). URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-78135>

⁴⁶ Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Mehmet Emin Şimşek v. Turkey" on February 28, 2012 (Application № 5488/05). URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109269>

⁴⁷ Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Malhous v. Czech Republic" on July 12, 2001 (Application № 33071/96). URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59590>

3) якщо справа стосується чисто технічних питань (тобто, якщо питання може бути краще вирішене в письмовій формі, ніж в усній суперечці). У цій області суд має право брати до уваги потреби в ефективності і економічності судового розгляду, оскільки систематичні слухання можуть бути перешкодою для особливої обережності в таких категоріях справ, а також для дотримання вимог розумної тривалості (справа Шулер-Цграгген проти Швейцарії)⁴⁸.

Хоча в справі Лундеваль проти Швеції ЄСПЛ встановив порушення ст. 6 Конвенції у зв'язку з тим, що, хоча справа стосувалася суто технічних питань, в запиті щодо усного розгляду справи говорилося, що сторона може надати суду інформацію, що має відношення до справи, особисто запитавши іншу сторону (Лундеваль проти Швеції)⁴⁹.

Що стосується питання про обмеження принципу диспозитивності і змагальності в спрощеному виробництві, В. Бобрик в зв'язку з цим зазначає, що спрощена процедура не порушить ці принципи, так як позиція позивача буде викладена в позовній заяві, від якого він може змінити або відмовитися, перш ніж прийняти Рішення⁵⁰. Цікаво, що позиція відповідача може бути викладена у відповіді на позовну заяву, третіх осіб - в поясненнях по справі.

Головне, щоб принцип справедливості, закріплений в ст. 6 Конвенції, залишався вирішальним при виборі типу судового розгляду (Сакочча проти Австрії)⁵¹.

⁴⁸ Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Schuler-Zgraggen v. Switzerland" on June 24, 1993 (Application № 14518/89). URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57840>

⁴⁹ Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Lundevall v. Sweden" on November 12, 2002 (Application № 38629/97). URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60735>

⁵⁰ Бобрик В. Перспективи впровадження процедури спрощеного розгляду в цивільному та господарському процесі України як спосіб їх оптимізації. European political and discourse. 2014. Vol. 1. P. 565

⁵¹ Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Saccoccia v. Austria" on December 18, 2008 (Application № 69917/01). URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90342>

Дійсно, публічний характер судового розгляду є важливим елементом права на справедливий судовий розгляд, а відкритість процесу зазвичай включає право людини бути заслуханою в суді. Але існування певного інституту може спричинити за собою протиріччя з іншими принципами справедливості, що ми й можемо спостерігати в інституті спрощеного провадження, яке значно сприяє дотриманню розумного строку в порівнянні із загальним провадженням, але дещо порушує публічний характер розгляду справи.

Таким чином, розгляд цивільних справ за правилами спрощеного провадження має свою специфіку і певні особливості, що, з одного боку, дає цьому типу процесу ряд переваг (у порівнянні із загальним), а з іншого - суттєво звужує процесуальні механізми сторін, звужує межі і можливості для участі тієї чи іншої сторони безпосередньо в процесі.

2.2. Проблеми застосування критеріїв визначення справ, що підлягають розгляду у спрощеному провадженні

Питання про кваліфікацію справи як малозначної зачіпає права сторін, якими вони можуть користуватися при розгляді та вирішенні справи, участі в судовому розгляді, а також при оскарженні судових рішень, тому воно є надзвичайно важливим для належного здійснення правосуддя. Однак на практиці виникають питання про віднесення справ до категорії малозначних. Зокрема, цивільна справа із ціною позову понад 100 та менше ніж 500 п.м.д.г., виходячи з п. 2 ч. 6 ст. 19 ЦПК, є малозначною справою⁵². За такої юридичної конструкції наявна певна неузгодженість вжитих понять.

У цілому, аналізуючи рівень доходів значної більшості громадян, позов на суму 100 п.м. а тим більше 500 п.м. для них, скоріш за все, не є малозначним. Для суду, який розглядає десятки тисяч справ на рік, одна

---

⁵² Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

справа - це всього лише статистична одиниця, а для сторін навіть справа про розірвання шлюбу має надзвичайно важливе значення, так як вона стосується особистих прав та інтересів осіб та чинить вагомий вплив на їхнє життя.

Проаналізувавши норму ст. 274 ЦПК можна стверджувати, що у спрощеному порядку підлягають розгляду не тільки малозначні справи. Варто сказати, що відповідно до ч. 2 ст. 274 ЦПК України, у порядку спрощеного позовного провадження може бути розглянута будь-яка справа, за винятком справ, передбачених у ч. 4 цієї статті.⁵³ Таким чином, справа з ціною позову 210 200 грн. є незначною, але не може бути розглянута судом апеляційної інстанції відповідно до частини 1 статті 369 ЦПК України.

Згідно зі ст. 277 ЦПК, питання розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження суд вирішує в ухвалі про відкриття провадження у справі. Проте, не існує такої окремої процесуальної дії, як «віднесення справи до малозначних»⁵⁴. У рішенні суд лише вказує, за якими правилами позовного провадження (загального або спрощеного) буде розглядатися справа (ч. 2 ст. 187 ЦПК). Обов'язку вказати на малозначність справи у суду немає, однак згідно з пп. "Г" п. 2 ч. 3 ст. 389 Кодексу, рішення по таких справах може бути оскаржене в касаційній інстанції, якщо «суд першої інстанції помилково визнав справу малозначною».

Поняття «малозначні справи» використане в п. 1 ч. 1 ст. 274 Кодексу, слід безпосередньо тлумачити у вузькому сенсі як випадки, коли сума позову не перевищує 100 п.м. Адже в ч. 2 ст. 277 ЦПК передбачено особливий порядок розгляду клопотань позивача про розгляд справи в спрощеному

---

⁵³ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

⁵⁴ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

порядку⁵⁵.

Хоча ст. 276 не передбачає виключень, після системного аналізу положень ЦПК, варто сказати, що для розгляду малозначної справи у вузькому сенсі (п.1 ч. 6 ст. 19), а також інших категорій справ за ч. 1 ст. 274 ЦПК відповідне клопотання позивача не є обов'язковим. Для розгляду інших справ шляхом спрощеного розгляду позовів, в тому числі малозначних в широкому сенсі (п. 2 ч. 6 ст. 19), потрібна заява позивача, яка має бути розглянута судом за правилами ч. 2 - 6 ст. 277 Кодексу.

Окрім цього, законодавець також виділяє трудові спори. Очевидно, береться до уваги конструкція норми статті 131-2 Конституції України, яка передбачає винятки з представництва в суді виключно адвокатом, у тому числі при трудових спорах⁵⁶. Немає перешкод для розгляду незначних трудових спорів із скаргами як немайнового, так і майнового характеру, в яких ціна скарги не перевищує 500 прожиткових мінімумів.

З одного боку, слід стверджувати, що за спрощеною процедурою можна розглядати не лише малозначні справи, а й інші, визначені у частині 2 статті 274 ЦПК. З іншого боку, всі ці інші випадки підпадають під визначення, наведене у пункті 2 частини 6 статті 19.

Звісно, у спрощеній процедурі розгляду скарг можуть бути враховані не лише малозначні справи (як вузькі, так і широкі), а й трудові спори. Однак, якщо ціна позову на захист трудових прав перевищує 500 п. м., такий спір не може розглядатися згідно з цими правилами (п. 5 ч. 4 ст. 274 ЦПК). Якщо ціна позову нижча або має нематеріальний характер, справа може бути

---

⁵⁵ Колісник О.В. Проблеми визначення критеріїв малозначності справ. Малозначні спори: європейський та український досвід вирішення : збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23-24 листопада 2018 р.). Київ : Дакор, 2018. С.

⁵⁶ Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

кваліфікована судом як малозначна на підставі критеріїв, зазначених у пункті 2 частини 6 статті 19 ЦПК⁵⁷.

Відповідно до тих самих критеріїв, немає жодних перешкод для віднесення справи про надання дозволу на тимчасовий виїзд дитини з України до малозначних.

Тому згідно з чинними правилами ми ставимо знак рівності між малозначними справами та спрощеними провадженнями.

За даними судової статистики за період з 01.01.2018 по 31.12.2019, суди загальної юрисдикції розглянули в порядку спрощених проваджень близько 24% спорів із загальної кількості.

Аналіз рішень показує, що суди підходять до запису вступної частини по-різному і, як правило, не вказують, в якій процедурі розглядається справа. Адже до вступу в силу нової редакції ЦПК України не було вказівок щодо виду процедури. Відкриваючи наказне або окреме провадження, суд не наводив мотивів, оскільки розмежування категорій справ за видами провадження не представляло труднощів.

Крім того, суд не може «переключитися» з окремого провадження на позовне або навпаки. Однак, у межах одного виду він може перейти від спрощеної процедури до загальної, але не в зворотному напрямку.

У той же час від визнання справи як малозначної залежить можливість участі особи, яка не є адвокатом, як представника сторони у справі, а також можливість подальшого касаційного оскарження⁵⁸.

Процесуальний закон прямо не забороняє судам розглядати справи у порядку загального позовного провадження, в яких ціна позову не перевищує 100 п.м., тому на практиці таке трапляється.

---

⁵⁷ Полюк Ю.І. Деякі зміни цивільного процесуального законодавства щодо реалізації права на звернення до суду за захистом: порівняльно-правовий аспект. Форум права. 2018. № 2. С.101

⁵⁸ Актуальні питання цивільного судочинства у світлі судової реформи в Україні: монографія / С. В. Ківалов, Н. Ю. Голубева, І. В. Андронов та ін.; за заг. ред. Н. Ю. Голубевої. Одеса: Юридична література, 2017. с.145

Таким чином, в будь-якому випадку наукова доктрина інакше, і перш за все негативно, відрізняється від критеріїв визначення справ, які підлягають розгляду в порядку спрощеного провадження, але в той же час позитивно оцінює введення такого нового інституту в цивільному судочинстві України.

Звичайно, слід зазначити, що існує деяка непослідовність і невизначеність щодо критерію малозначності справи і ціни позову, проте спрощені провадження є відносно новим явищем у законодавстві і, безумовно, мають потребу в кореляції.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

3.1. Теоретичні та практичні проблеми спрощеного провадження у цивільному процесі України

Здійснення конституційної гарантії захисту судом прав і свобод особи, закріплених у ст. 55 Конституції України є неможливою без створення в Україні умов забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд як один з основних принципів, безпосередньо встановлених п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Також вартий уваги той факт, що відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»⁵⁹ суди застосовують у справах Конвенцію 1950 року та практику Суду як джерело права, а також ст. 8 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»⁶⁰, яка передбачає, що ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в суді, що безпосередньо регулюється процесуальним законодавством.

Процеси вдосконалення національного законодавства здійснюються у двох основних сферах: по-перше, гармонізація національного законодавства України, подолання внутрішніх суперечностей, прогалин та дублювання, а по-друге, - продовження гармонізації та впровадження в українське законодавство міжнародного права та європейського законодавства.

Початок розгляду теоретичних та практичних проблем спрощеного провадження впливає з того факту, що сама категорія «малозначної справи» як апріорний розгляд цивільної справи у скороченому провадженні не є дуже

---

⁵⁹ Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

⁶⁰ Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2016. - №31. - Ст. 545.

успішною. Оскільки, сам термін «малозначна» є досить специфічним і не охоплює всієї багатоголоесої ситуації, його об'єктивна оцінка на практиці часто неможлива.

Однією з практичних проблем, що простежується в рішеннях судів, є відкриття провадження у справі, коли позовні заяви, які підлягають розгляду в порядку спрощеного провадження штучно об'єднуються з позовними заявами, які повинні бути розглянуті виключно в загальному порядку.

Як приклад, судом відкрито провадження у справі №621/328/18 про позбавлення батьківських прав та стягнення аліментів за спрощеною процедурою. Однак розгляд справи призначений для розгляду в загальному позовному процесі в рамках підготовчого слухання. Рішення мотивоване тим, що відповідно до ч. 6 ст. 277 ЦПК України у спрощеному провадженні не можуть розглядатися спори, що виникають із сімейних відносин, крім спорів щодо стягнення аліментів та поділу майна подружжя⁶¹.

Донедавна існувала можливість необмеженого конституційного права оскаржувати рішення в судах вищих інстанцій, оскільки п. 8 ст. 129 Конституції України одним із головних принципів правосуддя було забезпечення апеляційного та касаційного оскарження судових рішень, за винятком випадків, передбачених законом.⁶² Після внесення змін до Конституції України щодо правосуддя це право набуло певних меж, і вказана норма набула такої форми: забезпечення права на апеляційне оскарження справи та у випадках, визначених законом – касаційне оскарження рішення суду. Введення цієї норми дало поштовх для зміни правил апеляційного звернення до суду в деяких випадках та правил судочинства загалом.

Оскарження справ, що розглядаються за спрощеною процедурою, має свої особливості та специфіку. Основною проблемою є те, що при розгляді

---

⁶¹ Гражданский процесс: Учебник / Под ред. д.ю.н., проф. А.Г. Коваленко, д.ю.н. проф. А.А. Мохова, д.ю.н., проф. П.М. Филиппова. — М.: Юридическая фирма «КОНТРАКТ»; «ИНФРА-М», 2008. —с. 233

⁶² Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

справи у спрощеному позовному процесі, судом приймається рішення без повного з'ясування обставин та, як наслідок, фактично видається наказ, а не законне та обґрунтоване рішення. Якщо відповідач не подає заперечення в суд першої інстанції, позовні вимоги «перепишуються» в тексті рішення, а заперечення з'являються в апеляційному порядку.

Як результат, апеляційний суд, хоча і має право розглядати справу без повідомлення сторін, змушений призначити слухання справи, повністю перевірити всі обставини та фактично взяти на себе повноваження суду першої інстанції.

Аналіз норм, що регулюють апеляційне провадження, показує, що розгляд справи (яка підлягала розгляду за правилами спрощеної позовної процедури) в загальному позовному порядку не є обов'язковою підставою для скасування судового рішення. Однак це є порушенням процесуального законодавства і може бути підставою для скасування або внесення змін до рішення, якщо воно призвело до неправильного вирішення справи.

Справа за спрощеною позовною процедурою розглядається відповідно до правил, встановлених для розгляду справи в рамках загальної позовної процедури, з особливостями, викладеними у законодавстві.

Оскільки відсутня стадія підготовчого судового розгляду, суд повинен вжити заходів для підготовки справи до розгляду по суті, тобто до відкриття першого судового засідання. Це впливає з того, що завдання розгляду справи по суті полягає у розгляді та вирішенні суперечки на основі матеріалів, зібраних в рамках підготовчого процесу.

Виникають наступні проблеми:

1) суд не може пояснити сторонам, які обставини справи включені до предмета доказування, які докази повинні бути представлені сторонами, в результаті чого сторони представляють докази в суді, що унеможливорює розгляд справи у встановлені ЦПК України строки;

2) суд не може з'ясувати, чи повідомили сторони всі обставини справи, які їм відомі;

3) якщо сторона подає заяву, яка не є заявою по суті справи чи клопотанням, суд не може врахувати думку інших учасників справи щодо задоволення або відмови у задоволенні такої заяви чи клопотання;

4) якщо суд прийме рішення про призначення експертизи, він не може забезпечити реалізацію права сторін пропонувати питання, тлумачення яких, на їх думку, вимагає висновку експерта, тим самим порушуючи процесуальні правила.

Таким чином, наявність таких законодавчих недоліків тягне за собою неефективний розгляд справи по суті, порушення процесуальних прав сторін та, як наслідок, необґрунтоване та незаконне рішення по суті.

Отже, необхідно запровадити механізм вирішення цих питань судом до розгляду справи по суті, а саме надати суду право викликати сторони для вирішення процесуальних питань з метою підготовки справи до розгляду по суті та фактичного проведення підготовчого засідання.

Важливою видається також можливість касаційної скарги на справи, вирішені у спрощеному провадженні, оскільки такі справи, не можуть бути оскаржені до касаційного суду відповідно до чинного законодавства.

Рішення касаційного суду з цих питань є суттєвим. Такі повноваження суду відповідають пропорційності, передбаченій статтею 11 ЦПК у цивільному процесі і відповідно до якої суд визначає в межах, встановлених цим Кодексом забезпечення розумного балансу між приватними та державними інтересами; складність справи; час, необхідний для вчинення певних дій; ціну позову; особливості предмета спору; розмір судових витрат; пов'язаних із відповідним провадженням; цінність справи для сторін тощо.

Варто звернути увагу на те, що відповідно до Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи №R(81)7, яка була прийнята Комітетом міністрів 14 травня 1981 року, дискреційними є повноваження суб'єкта владних повноважень вибирати в тій чи іншій ситуації між альтернативами, кожна з яких є законною, тому використання розсудливості при застосуванні цих

норм не повинно порушувати законні права та інтереси осіб, які звернулись до суду⁶³.

Вирішуючи, чи належить справа до категорії малозначних, суд у кожній справі на основі конкретних обставин справи, що перебуває в суді, повинен оцінити критерії, на яких вона базується, та вирішити справу відповідно до закону. У законодавстві багатьох європейських країн передбачається можливість оскарження рішення в апеляційному або касаційному порядку залежно від ціни позову, вартості предмету скарги, складності цивільного конфлікту, важливості юридичного питання перед судом першої інстанції для судової практики.

Причиною запровадження правил спрощеного розгляду в цивільно-процесуальному законодавстві різних країн була об'єктивна необхідність якомога швидшого вирішення дрібних конфліктів та примирення сторін у спорі. За аналогією, введення в Конституцію України та нове цивільно-процесуальне законодавство такої категорії, як малозначні справи, не слід розглядати як таке, що «законодавець і держава в цілому взяли курс на обмеження доступу громадян до правосуддя», як висловлюються деякі автори.

Нова спрощена процедура, включаючи розгляд малозначних спорів, вимагає від суддів та адвокатів набуття власного досвіду забезпечення вирішення цивільних справ - справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду та вирішення цивільних справ за новими правилами.

На практиці, слід зазначити, що трапляються й ситуації, коли суд першої інстанції не констатував малозначність справ відповідно до п.2 ч. 3 ст. 389 ЦПК справи, які зазначені в п. 2 ч. 6 ст. 19 ЦПК. Що в цьому випадку повинна робити сторона? Хіба це не посягання на її конституційне право на справедливий суд?

---

⁶³ Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № R(81)7 щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя : Міжнародний документ від 14.05.1981 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_133.

Тому доцільно, щоб законодавець не пов'язував касаційні обмеження з терміном малозначної справи, а застосовував його до справ, що розглядаються у суді першої інстанції за спрощеною процедурою.

Сьогодні надзвичайно велика кількість справ просто не розглядається Касаційним цивільним судом з такої єдиної причини та обґрунтування як те, що справа є малозначною, і хоча це не було визначено судом першої інстанції і розгляд справи відбувався у звичайному порядку. У такому разі порушуються права особи, яка звернулася до суду, а механізми відновлення його порушених прав значно звужені.

Незважаючи на вищезазначене, інститут незначних справ та спрощене позовне провадження, які є новими для цивільного процесуального права, довели свою ефективність. Водночас деякі правові норми, що їх регулюють, вимагають детального вивчення та законодавчого регулювання.

Для ефективного розгляду справ у порядку спрощеного позовного провадження, уникнення порушення процесуальних норм і для реалізації мети спрощеного позовного провадження необхідно внести зміни у відповідні положення ЦПК України, якими:

- по-перше, надати суду дискреційні повноваження щодо визначення можливості розгляду справ, у яких ціна позову безпосередньо не перевищує ста прожиткових мінімумів для працездатних осіб, і справ, що виникають із трудових відносин за правилами спрощеного позовного провадження, виходячи з їх обставин;

- по-друге, надати суду право за наявності клопотання позивача та з урахуванням заперечень відповідача вирішувати питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження щодо тих категорій справ, які визначені в ч. 4 ст. 274 ЦПК України;

- по-третє, безпосередньо дати можливість суду в певних випадках з ініціативи сторін чи з власної ініціативи перейти зі спрощеного позовного провадження в загальне;

- по-четверте, надати право суду в разі необхідності викликати учасників справи для вирішення процесуальних питань щодо підготовки справи до розгляду по суті, а фактично провести підготовче засідання;

- по-п'яте, усунути колізії процесуальних норм і недоліки законодавчої термінології.

Загалом, розробка концепції спрощеного провадження у цивільному судочинстві має ґрунтуватися на важливому принципі, який впливає із правил і законів формальної логіки та діалектики. Спрощувати явище можна у будь-якому обсязі, але необхідно зберігати його сутність, бо якщо у спрощенні втрачається суть явища, то слід говорити про створення нового об'єкту.

Тому важливим та актуальними питанням залишається саме визначення меж спрощення процесуальної форми розгляду та вирішення справ.

Спрощення цивільної процесуальної форми, має відбуватися з огляду на три правила:

- збереження сутності;
- застосування системного підходу;
- забезпечення співрозмірності із цілями процесу.

Отже, недосконале законодавче регулювання процедури спрощеного позовного провадження у цивільному процесі України породило ряд суто практичних проблем, вирішити які можна комплексно: як вдосконаленням норм самого Цивільного процесуального кодексу України, так і позицій Верховного Суду задля «налаштування» суддівської практики на необхідний та правильний лад, оскільки злагодженість, ефективність та швидкість механізму захисту прав та свобод особи є однією із цілей спрощеного позовного провадження у цивільному процесі України.

3.2. Запровадження процедури спрощеного позовного провадження в Україні та процедура ESCP: порівняльно-правовий аналіз

Вдосконалення національного законодавства України спрямоване безпосередньо на досягнення гармонізації, уникнення суперечностей, прогалин та дублювання, а також імплементації міжнародного законодавства та законодавства Європейського Союзу. Це пов'язано із прийняттям 16.09.2014 року Закону України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони»⁶⁴.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.09.2014 року № 847р затверджено план заходів з імплементації цієї Угоди, що наразі практично повністю реалізований. У межах заходів щодо імплементації Угоди від 02.06.2016 року, Верховною Радою України був ухвалений Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)»⁶⁵, який суттєво змінив низку положень Конституції України, безпосередньо започаткував нову систему судів і принципів їхньої діяльності.

Так, ст. 131-2 Конституції України передбачено гарантію надання професійної правової допомоги адвоката та передбачено, що законодавством можуть бути передбачені винятки для представництва осіб у суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних спорів або неповнолітніх та осіб, визнаних недієздатними або обмежено дієздатними⁶⁶. Як впливає з

---

⁶⁴ Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 року [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text>

⁶⁵ Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 02 червня 2016 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text>

⁶⁶ Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

наведеного тексту Основного закону, вперше в Україні відбувається нормативне закріплення таких категорій справ як малозначні.

У той же час ЄС має Регламент Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу №861/2007 від 11.07.2007 (далі - Регламент №861/2007), який визначає, що такий тип справ є загальноновизнаним і є альтернативою стандарту, в якому з 01.01.2009 діє процедура розгляду дрібних позовів - The European Small Claims Procedure (далі - ESCP). Ряд положень цього Регламенту №861/2007 впроваджено у національне законодавство держав-членів ЄС.

Тому існує великий інтерес порівняти процедуру розгляду дрібних позовів, яка застосовується в ЄС, із процедурою розгляду малозначних справ, запровадженою в Україні. Перш за все, звертається увага на мету та умови, що вплинули на виконання цих процедур. Впровадженню процесу ESCP сприяли законодавчі ініціативи Великобританії під час головування в ЄС, що було безпосередньо зумовлено об'єктивними причинами - розвитком трансдержавного управління.

ESCP - це спрощена та прискорена цивільна процедура, доступна лише у транскордонних справах, на вимоги до 2 000 євро. Вона є необов'язковою, оскільки не замінює подібні національні процедури.

ESCP запроваджена в 2009 році для того, щоб полегшити та здешевити споживачам та компаніям підтримку судів проти відповідачів в інших країнах-членах ЄС. Ці транскордонні вимоги можуть стосуватися непогашеної заборгованості чи інших питань, а процес призначений для того, щоб заявники мали змогу розглядати власні вимоги без залучення адвокатів та витрат на їх представництво. Процедура також повинна бути проведена без потреби жодної сторони брати участь у судовому розгляді.

У контексті цілей забезпечення доступу до правосуддя та прагнення створення простору свободи, безпеки та справедливості в ЄС, ESCP має головну мету спростити та пришвидшити судовий процес через кордони в межах ЄС за позовами про низьку вартість і, таким чином, зменшити витрати

на такі судові спори між державами-членами. Для досягнення цього, процедура робить акцент на необхідності відносної простоти провадження, зокрема, що процедура має бути, в основному, письмовою. Крім того, роль суду значно посилюється щодо управління ходом справи та вирішення питань між сторонами стосовно позову та можливості сторін використовувати процедуру без необхідності та супутніх витрат.

Процедура доступна для використання не лише приватними особами або групами споживачів, для яких це може бути особливо доречним, а й малим бізнесом, які стикаються з транскордонними суперечками як частиною своїх справ. Метою процедури ESCP є швидке досягнення взаєморозуміння шляхом дотримання конкретних часових обмежень, встановлених для різних етапів процедури. Обмеження витрат також є важливою метою, і на суд покладається обов'язок забезпечити, щоб присуджені витрати не були непропорційними вартості позову⁶⁷.

Однак, незважаючи на свій потенціал сприяти транскордонному примусовому виконанню невеликих боргів в ЄС, Положення не мало великого успіху на практиці. Обмежені статистичні дані вказують на те, що порушується дуже мало справ, у середньому приблизно 100 на державу-члена щороку. Для цього були визначені різні причини, зокрема відсутність знань про процедуру серед громадян та суддів, високі витрати на переклад, відсутність чітких правил щодо вручення судових рішень та той факт, що правила про виконавче провадження не були уніфіковані, але залишаються за державами-членами⁶⁸.

Отже, метою ESCP було надання громадянам ЄС швидкого та зручного доступу до правосуддя. Єдина країна ЄС, яка ще не приєдналася - це Данія. Метою запровадження процедури розгляду незначних справ в Україні, на

---

⁶⁷ X.A. Kramer, 'A Major Step in the Harmonization of Procedural Law in Europe: The European Small Claims Procedure', in *The XIIIth World Congress of Procedural Law. The Belgian and Dutch Reports* (Intersentia 2008): 253-283, p. 261.

⁶⁸ X.A. Kramer, 'A Major Step in the Harmonization of Procedural Law in Europe: The European Small Claims Procedure', in *The XIIIth World Congress of Procedural Law. The Belgian and Dutch Reports* (Intersentia 2008): 253-283, p. 263

думку дослідників, було встановлення в ЦПК України так званих процесуальних фільтрів, які не охоплюватимуть усі справи повністю.⁶⁹

Це означає, що метою запровадження процедури розгляду незначних справ в Україні є не підвищення ефективності захисту прав фізичних та юридичних осіб, інтересів держави, а можливе звільнення суддів від значного навантаження.

Так, процедура ESCP дозволяє розглядати в такому порядку будь-які цивільні чи комерційні спори із дрібною сумою позовних вимог, проте встановлені їй обмеження. Відповідно до ст. 2 Регламенту №861/2007, ця процедура не поширюється на позови про заробітну плату, митні збори, адміністративні справи, позови про відповідальність держави, позови, що оскаржують акти державних органів (актів). Водночас процедура ESCP може використовуватися лише для вирішення транскордонних суперечок (цивільних чи комерційних)⁷⁰.

Деякі інші критерії можливості розгляду цивільної справи як малозначної викладені в ч. 6 ст. 19 ЦПК України:

- ціна заяви не повинна перевищувати 100 п. м. працевдатних осіб;
- справи, визнані судом малозначними.

Відповідно до ст. 2 Регламенту № 861/2007 спрощений судовий розгляд цивільних та господарських позовів можливий безпосередньо у справах, ціна яких не перевищує 2 000 євро (без урахування відсотків за використання чужих грошей, судових витрат та інших витрат, пов'язаних із справою). Для порівняння, різні європейські країни на рівні свого національного законодавства по-різному визначають, які вимоги є дрібними, виходячи з такого визначення, а також суми вимог. Наприклад, у Великобританії - до 5 000 фунтів , у Німеччині - до 600 євро , в Іспанії - це позов до 900 євро. У той

---

⁶⁹Панич Н.Ю. Малозначні справи згідно ч. 6 ст. 19 ЦПК України у порівнянні з : 495А (ЄС) № 861/2007: чи вдалась реформа? Малозначні спори: європейський та український досвід вирішення : зб. наук. праць учасників Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Київ, 23-24 листопада 2018 р.). Київ : ВД Дакор, 2018. С. 120-133.

⁷⁰Штефан О. О. Практика вирішення проблем цивільної юрисдикції в країнах-членах ЄС. Вісник Маріупольського державного університету. 2013. Вип. 5. С. 114.

же час, наприклад, у Великобританії за наявності загального критерію для визначення верхньої межі для незначних справ у розмірі 5 000 фунтів стерлінгів, існує виняток - для справ, що стосуються захисту честі та гідності за позовами - до 1 000 фунтів стерлінгів.

Як бачимо, в Україні процес розгляду незначних справ не є «самостійним», такі справи розглядаються в порядку спрощеного судового процесу. Також не існує диференційованого підходу до можливості розгляду малозначних справ щодо майнових та немайнових спорів. І немає чіткого визначення того, які справи можуть розглядатися згідно з правилами цієї процедури.

Так, п. 1 ч. 1 ст. 274 ЦПК України передбачає, що малозначні справи слід розглядати у порядку спрощених процедур, але також слід враховувати критерії можливості розгляду цивільних справ у таких провадженнях, встановлені в ЦПК України.

Відповідно до ч. 3 ст. 274 ЦПК України при вирішенні питання розгляду справи в порядку спрощеного або загального провадженнях суд враховує: чи справа має суспільний інтерес; ціну позову; обраний позивачем спосіб захисту; категорію та складність справи; обсяг та характер доказів у справі, зокрема, чи слід призначити експерта у справі, викликати свідків тощо; висновок сторін щодо необхідності розгляду справи відповідно до норм спрощеного позову; важливість справи для сторін; кількість сторін та інших учасників справи⁷¹. Як випливає з вищезазначених нормативно визначених критеріїв, крім ціни позову та способу захисту, решта потрапляє в категорії суб'єктивної оцінки, що є недоречним при нормативному закріпленні цивільного процесу у цивільних справах.

Також у п. 2 ч. 6 ст. 19. ЦПК України передбачає, що суд може у спрощеному провадженні розглядати справи, які суд визнає у своєму рішенні

⁷¹ Циркуленко О.В. Особливості розгляду цивільних справ у порядку спрощеного позовного провадження. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:wcGPEgZf9cAJ:journals.hnpu.edu.ua/index.php/law/article/view/880+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>

малозначними, за винятком випадків, які є предметом провадження лише за правилами загального судочинства, та у випадках, коли вартість позову перевищує 500 п.м⁷². Отже, відповідно до глави 10 розділу III ЦПК України, а саме ч. 4 ст. 274 ЦПК України викладено перелік справ, які не можуть бути розглянуті в порядку спрощеного провадження⁷³.

Якщо порівняти наведений перелік із переліком, закріпленим у ст. 2 Постанови №861/2007, стає зрозумілим, що вони досить різні. Так, згідно зі ст. 274 ЦПК України як малозначна справа, в порядку спрощеного провадження, на відміну від процедури ESCP, можуть розглядатися спори: про майно подружжя; спори, пов'язані з трудовими відносинами; спори, пов'язані з орендою нерухомого майна, включаючи грошові вимоги; про втручання в приватне життя, зокрема, та суперечки про наклеп..

Форма цього провадження також вимагає особливої уваги. Регламент №861/2007, який регулює процедуру ESCP, встановив чотири стандартних форми, що використовуються при поданні позову та відповіді на нього: А - подання позову; В - уточнення обставин, С – відгук, D - стандартна форма рішення у справі⁷⁴.

Аналіз глави 10 розділу III ЦПК України дає підстави зробити висновок про відсутність особливих вимог до змісту позовної заяви у малозначних випадках, тому вона повинна відповідати вимогам ст. 175 ЦПК України, а також відповідно до ч. 1 ст. 276 ЦПК України, заінтересована особа повинна подати клопотання до суду про розгляд справи за спрощеною

⁷² Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004.№ 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

⁷³ Циркуленко О.В. Особливості розгляду цивільних справ у порядку спрощеного позовного провадження. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:wcGPEgZf9cAJ:journals.hnpu.edu.ua/index.php/law/article/view/880+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>

⁷⁴ Панич Н.Ю. Малозначні справи згідно ч. 6 ст. 19 ЦПК України у порівнянні з : 495А (ЄС) № 861/2007: чи вдалась реформа? Малозначні спори: європейський та український досвід вирішення : зб. наук. праць учасників Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Київ, 23-24 листопада 2018 р.). Київ : ВД Дакор, 2018. С.122.

процедурою позову, яке може бути подане окремо або міститися в позовній заяві⁷⁵.

Таким чином, зацікавлена особа в ЄС може заповнити відповідні типові форми для захисту своїх прав та інтересів у суді без консультації з юристом, тоді як в Україні така людина навряд чи зможе реалізувати всі вимоги.

Не можна ігнорувати той факт, що ст. 9 Регламент №861/2007 встановлює спеціальні правила збору та дослідження доказів. Таким чином, суд, розглядаючи справу за процедурою ESCP, визначає методи доказування, обсяг доказів, ступінь передбачуваності доказів, необхідних для прийняття рішення, враховуючи допустимість доказів. Суд може визнати письмові показання свідків, експертів та сторін прийнятними доказами. Перевірка бази доказів може проводитися за допомогою відеоконференції або інших доступних засобів зв'язку. Судово-медична експертиза показань експерта або його усний допит застосовується лише тоді, коли необхідно прийняти рішення.

У свою чергу, аналіз положень ст. 274 ЦПК України дає підстави зробити висновок, що призначення експерта у справі та допит свідків можуть вплинути на рішення суду про відмову у розгляді справи за спрощеною процедурою.

Звичайно, існують інші відмінності в процедурі розгляду справ як незначних від процедури ESCP, але вони є найбільш суттєвими. Аналіз дозволяє зробити висновок про необхідність гармонізації цивільно-процесуального законодавства України з міжнародними стандартами щодо розгляду справ як малозначних.

Розкриття особливостей малих справ буде неповним без використання судової практики. Особливо показовою є практика господарських судів, які

---

⁷⁵ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42. Ст. 492. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

намагалися ввести таку категорію задовго до запровадження цієї процесуальної категорії.

Так, позивач у справі № 910/10421/14 просив суд стягнути з порушника мінімально допустиму компенсацію за порушення авторських прав у розмірі 12 180 грн. (на час розгляду справи - 10 мінімальних заробітних плат). Однак суд, встановивши факт порушення авторськими правами відповідачів, відмовився стягувати компенсацію на тій підставі, що розмір компенсації не відповідає критеріям справедливості, добросовісності та розумності. Апеляційний суд підтримав рішення суду першої інстанції, посилаючись на малозначність справи. Примітно, що категорією «малозначність» користувався Апеляційний суд, проте Вищий господарський суд України, розглядаючи справу в касаційному порядку та скасувавши попередні рішення, заявив, що суд є необґрунтованим⁷⁶.

Отже, активне реформування законодавства України, побічною, однак все ж таки ціллю, має гармонізувати законодавство України та Європейського Союзу. Законодавство пострадянських країн різке відрізняються від законодавства європейської спільноти, звісно не завжди на краще, однак, гармонізація передбачає не сліпе копіювання процедур та способів, що історично склалися в тій чи іншій країні Європейського Союзу, а в продуманому узгодженні та імплементації на базі тих механізмів, що функціонують. Правовий порівняльний аналіз нишнього ЦПК України та The European Small Claims Procedure є цьому найкращим підтвердженням.

---

⁷⁶ Постанова ВГСУ від 23.12.2014 року у справі №910/10421/14 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://protocol.ua/ua/postanova_vgsu_vid_23_12_2014_roku_u_spravi_910_10421_14/

ВИСНОВКИ

Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03 жовтня 2017 року за №2147-VIII, Цивільний процесуальний кодекс України викладено в новій редакції, в якій одним із нововведень є розгляд справ у порядку спрощеного позовного провадження.

Провівши детальне дослідження спрощеного позовного провадження на основі аналізу чинного законодавства України, міжнародного досвіду та судової практики, можемо зробити декілька висновків, які стануть логічним завершенням роботи:

1. В роботі розкрито основні аспекти спрощеного позовного провадження у цивільному процесі України та з'ясовано підходи до розуміння понять «спрощення», «спрощена процедура», «спрощені механізми». Виокремлено основні особливості спрощеної процедури як нововведення цивільного судочинства в Україні, а саме: похідний характер від позовного провадження, наближення цивільної процесуальної форми, що полягає в заміні звичайної складної процесуальної форми на більш прості і «урізані» аналоги; більший рівень доступності судового розгляду в порівнянні зі звичайною формою захисту, обмеження або специфічна дія принципів цивільного судочинства, прискорений характер спрощеного провадження, що є наслідком впливу інших особливостей.

2. Надано характеристику категоріям справ, що підлягають розгляду у спрощеному провадженні. Зазначено, що законодавцем визначено лише 3 групи справ, розгляд яких здійснюється в порядку спрощеного позовного провадження. Розгляд інших справ у рамках спрощеного провадження можливий лише за умови, що така необхідність визначена самим судом.

3. Описано порядок та особливості розгляду справ у порядку спрощеного провадження.

4. Проаналізовано проблеми застосування критеріїв визначення спорів, які підлягають розгляду у спрощеному провадженні. При тому зазначено, що питання кваліфікації справи як малозначної безпосередньо впливає на права сторін, якими вони можуть скористатися під час розгляду та вирішення справи, участі у судовому розгляді та апеляційному оскарженні, тому це надзвичайно важливо для належного здійснення правосуддя та права бути заслуханим судом. Однак, сьогодні існує невизначеність критеріїв та неможливість у практиці судів визначити, чи справа є малозначною, і як наслідок - чи слід розглядати її у порядку спрощеного провадження.

5. Досліджено теоретичні та практичні проблеми спрощеного провадження в цивільному процесі України, зокрема проаналізовано проблеми, що виникають при оскарженні судового рішення (прийнятого за результатами спрощеного розгляду) в апеляційному та касаційному порядку. Визначено, що наявність деяких законодавчих прогалин тягне за собою неефективний розгляд справи по суті, порушення процесуальних прав сторін у справі та, як наслідок, прийняття необґрунтованого та незаконного рішення по суті.

6. Порівняно інститут малозначних справ та процедури розгляду дрібних позовів (ЕССР) та встановлено, що порядок розгляду малозначних справ відповідно до ЦПК України відрізняється від процедури ЕССР передусім за критеріями можливості розгляду цивільної справи в спрощеному порядку. Процедура ЕССР дозволяє розглядати в спрощеному порядку будь-які цивільні або господарські спори з невеликою сумою вимог, але з існуванням деяких обмежень: процедуру ЕССР можна використовувати лише для вирішення транскордонних суперечок (цивільних чи комерційних). Зі свого боку, в Україні відсутній диференційований підхід до можливості розглядати майнові та немайнові спори як малозначні. Немає також чіткого визначення, які справи можна розглядати за правилами спрощеного провадження: крім ціни позову та способу захисту, інші критерії для

визначення несуттєвості справи належать до категорій суб'єктивної оцінки, яка є досить суперечливою.

Проведений аналіз свідчить про те, що сучасний стан цивільного судочинства потребує вдосконалення процедури спрощеного провадження та запровадження більш ефективного механізму його здійснення. Для дієвого розгляду справ у порядку спрощеного позовного провадження, уникнення порушення процесуальних норм і для реалізації мети спрощеного позовного провадження, запропоновано внести зміни у відповідні положення ЦПК України, якими:

- по-перше, надати суду дискреційні повноваження щодо визначення можливості розгляду справ, у яких ціна позову безпосередньо не перевищує ста прожиткових мінімумів для працездатних осіб, і справ, що виникають із трудових відносин за правилами спрощеного позовного провадження, виходячи з їх обставин;

- по-друге, надати суду право за наявності клопотання позивача та з урахуванням заперечень відповідача вирішувати питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження щодо тих категорій справ, які визначені в ч. 4 ст. 274 ЦПК України;

- по-третє, безпосередньо дати можливість суду в певних випадках з ініціативи сторін чи з власної ініціативи перейти зі спрощеного позовного провадження в загальне;

- по-четверте, надати право суду в разі необхідності викликати учасників справи для вирішення процесуальних питань щодо підготовки справи до розгляду по суті, а фактично провести підготовче засідання;

- по-п'яте, усунути колізії процесуальних норм і недоліки законодавчої термінології.

Однозначно, запровадження спрощеного позовного провадження в цивільному процесі України є позитивним і, крім того, необхідним кроком, який відповідає світовим тенденціям у регулюванні зведених оглядів та процедур. Однак, така новела цивільного законодавства потребує більш

детального дослідження та вдосконалення задля належного здійснення правосуддя та забезпечення прав громадян, які звертаються до суду за захистом своїх прав, свобод та інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Монографії, статті, навчальні та практичні посібники

1. X.A. Kramer, 'A Major Step in the Harmonization of Procedural Law in Europe: The European Small Claims Procedure', in The XIIIth World Congress of Procedural Law. The Belgian and Dutch Reports (Intersentia 2008): 253-283, p. 263
2. Бобрик В. Перспективи впровадження процедури спрощеного розгляду в цивільному та господарському процесах України як спосіб їх оптимізації. European political and discourse. 2014. Vol. 1. P. 563-568.
3. Васильєв С. В. Порівняльний цивільний процес. Підручник. Київ: Алерта, 2015. С. 226.
4. Грибанов Ю. Ю. Рассмотрение дел в порядке упрощенного производства в гражданском и арбитражном процессе: сравнительное исследование правовых систем России и Германии : дис. . канд. юрид. наук : 12.00.15 / Ю. Ю. Грибанов. - Кемерово, 2007. - 235 с.
5. Громошина Н. А. Дифференциация и унификация в гражданском судопроизводстве: автореф. дис. . д-ра юрид. наук: 12.00.15 / Н. А. Громошина. - Москва, 2010. - 50 с.
6. Зуб О. Ю. Спрощені провадження як модель цивільного судочинства. Проблеми законності. 2015. Вип. 131. С. 62-70.
7. Ізарова І. О. Спрощене позовне провадження цивільного судочинства: новела українського законодавства / І.О. Ізарова // Проблеми законодавчого регулювання порядку розробки та прийняття нормативно-правових актів: тези доповідей та повідомлень учасників III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 2-3 листопада 2017 року) / заг. ред. І.Д. Шутака. Харків: Право, 2017. С. 214-217.
8. Ківалов С. В. Актуальні питання цивільного судочинства у світлі судової реформи в Україні: монографія / С. В. Ківалов, Н. Ю. Голубєва, І. В.

Андронов та ін.; за заг. ред. Н. Ю. Голубевої. Одеса: Юридична література, 2017. 212 с.

9. Коваленко А. В. Цивільний процес (загальна частина) : навч. посібник. – 2-е вид., доп. і перероб. / кол. авт. ; кер. авт. кол. к.ю.н., доц. А.В. Коваленко. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. – 192 с.

10. Коваленко А. Г. Гражданский процесс: Учебник / Под ред. д.ю.н., проф. А.Г. Коваленко, д.ю.н. проф. А.А. Мохова, д.ю.н., проф. П.М. Филиппова. — М.: Юридическая фирма «КОНТРАКТ»; «ИНФРА-М», 2008. — 448 с.

11. Колісник О. В. Проблеми визначення критеріїв малозначності справ. Малозначні спори: європейський та український досвід вирішення : збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23-24 листопада 2018 р.). Київ : Дакор, 2018. С. 46-51.

12. Короед С. О. Процесуальні підстави застосування спрощеного позовного провадження за проектом нової редакції ЦПК України. Судова апеляція. 2017. № 2(47). С. 153-160.

13. Крымский Д. И. Упрощенные производства в гражданском процессе зарубежных стран : дис. . канд. юрид. наук : 12.00.15 / Д. И. Крымский. - Москва, 2011. - 216 с.

14. Майстренко Л. Спрощене позовне провадження в цивільному процесі: чи все так просто? Судебно-юридическая газета. 2018. URL : <https://sud.ua/ru/news/blog/116570-sproschene-pozovne-provadžhennya-v-tsilvilnomu-protsesi-chi-vsetak-prosto>

15. Панич Н. Ю. Малозначні справи згідно ч. 6 ст. 19 ЦПК України у порівнянні з : 495А (ЄС) № 861/2007: чи вдалась реформа? Малозначні спори: європейський та український досвід вирішення : зб. наук. праць учасників Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Київ, 23-24 листопада 2018 р.). Київ : ВД Дакор, 2018. С. 120-133.

16. Полюк Ю. І. Деякі зміни цивільного процесуального законодавства щодо реалізації права на звернення до суду за захистом: порівняльно-правовий аспект. Форум права. 2018. № 2. С. 98-108.

17. Рабінович П. М. Європейська конвенція з прав людини: проблеми національної імплементації (загальнотеоретичні аспекти): Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина: Видаються з 1997 року/ П.М. Рабінович, Н. М.Раданович ; Акад. прав. наук України, Наук.-дослід. ін-т держ. буд-ва та місц. самоврядування.- Л.: Астрон, 2002.- 192с.- (Серія І. Дослідження та реферати ; вип.4).

18. Сакара Н. Ю. Спрощене позовне провадження як новела цивільного процесуального права. Проблеми цивільного права та процесу. Харків, 2018. URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/25_05_2018/pdf/62.pdf.

19. Сахнова Т. В. Процедуры в цивилистическом процессе (Nota bene к будущему) / Т. В. Сахнова // Арбитражный и гражданский процесс. - 2009. - № 2. - С. 25-40.

20. Судова реформа в Україні: поточні результати та найближчі перспективи. Інформаційно-аналітичні матеріали. Київ: Центр Разумкова, 2013. 130 с.

21. Ткачук О. Спрощене провадження - новела цивільного процесу: правова природа, ознаки, процедура. Право України. 2017. № 8. С. 45-56

22. Ткачук О. Сучасні проблеми і напрямки спрощення судових процедур у цивільному судочинстві України. Підприємство, господарство і право. 2016. № 5. С. 19-24..

23. Фурса С. Я. Новітня концепція спрощеного провадження в цивільному процесі. Цивілістична процесуальна думка. 2017. № 1. С. 46-50.

24. Циркуленко О. В. Особливості розгляду цивільних справ у порядку спрощеного позовного провадження. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:wcGPEgZf9cAJ:journals.hnpu.edu.ua/index.php/law/article/view/880+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>.

25. Цихоцкий А. В. Теоретические проблемы эффективности правосудия по гражданским делам : дис. . д-ра юрид. наук : 12.00.03 / А. В. Цихоцкий. - Новосибирск, 1998. - 612 с.

26. Штефан О. О. Практика вирішення проблем цивільної юрисдикції в країнах-членах ЄС. Вісник Маріупольського державного університету. 2013. Вип. 5. С. 112-116.

27. Ярошенко І. Малозначні спори: окремі аспекти тлумачення поняття Малозначні спори: європейський та український досвід вирішення : збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23-24 листопада 2018 р.). Київ : Дакор, 2018. С. 217-221.

Нормативно-правові акти

28. Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

29. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання: Закон України від 03 липня 2018 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>.

30. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

31. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 02 червня 2016 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text>

32. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 року [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text>

33. Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № R(81)7 щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя : Міжнародний документ від 14.05.1981 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_133.

34. Рекомендація № R (84)5 Комітету міністрів країнам-членам відносно принципів цивільного судочинства, спрямованих на удосконалення судової системи : Міжнародний документ від 28.02.1984 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_126.

35. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 40-41. 42.Ст.492.[Електроннийресурс].-Режимдоступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

36. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2016. - №31. - Ст. 545. ку [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

Судова практика

37. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «М.С. проти України»[Електроннийресурс].-Режимдоступу:
<https://ips.ligazakon.net/document/SOO00995>

38. Рішення Європейського суду з прав людини у справі "Фрайдлендер проти Франції" [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO2392.html

39. Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal" on November 6, 2018 (Applications № 55391/13, 57728/13, 74041/13). URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187507>

40. Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Pechenizkyu and Others v. Ukraine" on November 8, 2018 (Application № 63510/11). URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187394>

41. Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Göç v. Turkey" on July 11, 2002 (Application № 36590/97). URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60597>

42. Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Jussila v. Finland" on November 23, 2006 (Application № 73053/01). URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-78135>

43. Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Mehmet Emin Şimşek v. Turkey" on February 28, 2012 (Application № 5488/05). URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109269>

44. Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Malhous v. Czech Republic" on July 12, 2001 (Application № 33071/96). URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59590>

45. Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Schuler-Zraggen v. Switzerland" on June 24, 1993 (Application № 14518/89). URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57840>

46. Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Lundevall v. Sweden" on November 12, 2002 (Application № 38629/97). URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60735>

47. Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Saccoccia v. Austria" on December 18, 2008 (Application № 69917/01). URL :

48. Постанова ВГСУ від 23.12.2014 року у справі №910/10421/14 [Електронний ресурс].-Режимдоступу:
https://protocol.ua/ua/postanova_vgsu_vid_23_12_2014_roku_u_spravi_910_10421_14/